

A 4. táblázat a 10 éven belül publikált szakirodalomra eső hivatkozásokat közli éves bontásban.

Az iménti két táblázat szerint az önhivatkozások többsége 1–2 éve megjelent művekre vonatkozik. Idegen művekre a legtöbb hivatkozás 2–3 éves korukban esik. A hivatkozott cikkek fiatalabbak, mint a hivatkozott könyvek.

/BUBULJA, Ju. T. – KOVARSZKAJA, B. P.: *Iszszledovanie citiruemoszti matematicheskij literaturi. (Po materialam zurnala „Doklady AN SZSZSZR” za 1975.) = Naucno-Tehniceskaja Informacija, 2. sor. 2. sz. 1978. p. 10–14.*

(Futala Tibor)

INFORMÁCIÓHASZNÁLAT

Az információhasználat oktatása a mérnökök képzésében

A tudományos és műszaki információk közlésében és befogadásában a következő állandó problémák és hiányosságok jelentkeznek:

az új információs szolgáltatások tervezésének nem kielégítő elméleti megalapozása;

a felhasználók igényeinek, információhasználati szokásainak, jellegzetességeinek fogytékos ismerete;

a folyóiratok s a referáló, indexelő szolgáltatások rossz hatásfoka;

a dokumentumokhoz való (fizikai) hozzáférés lehetőségeinek romlása;

nem megfelelő adatszolgáltatások;

a felhasználók csekély mértékű oktatása és tájékoztatása;

a kutatási és fejlesztési tevékenység irányítóinak lebecsülő magatartása az információs szolgáltatások iránt.

Ismerve ezeket a problémákat és nehézségeket, a *Kansas Egyetem (Kansas University)* két olyan programot indított, amely elsősorban az információs oktatás javítását, az információs szolgáltatások presztizsének emelését, valamint az információhasználati magatartás jobb megismerését szolgálja.

1. Irodalomkutatás vállalati tanácsadás céljaira

Az egyik program megvalósítása már 1966-ban elkezdődött: azt célozta, hogy a kisvállalatokat, amelyek az Egyetem körzetében találhatók, hozzásegítse a legfris-

sebb műszaki és tudományos információk eléréséhez, felhasználásához.

A BETA (*Business and Engineering Technical Applications* = üzletpolitika és mérnöki tudományok, műszaki alkalmazások). A program megindítását az a tapasztalat ösztönözte, hogy igen sok kisvállalatnak (elsősorban gyártó vállalatoknak) nincsenek anyagi és egyéb forrásai, amelyek lehetővé tennék, hogy problémáit, pl. a gyártmányfejlesztést saját erejéből oldja meg. Ugyanakkor a műszaki ismereteknek, tapasztalatoknak hatalmas készlete van felhalmozva a szakirodalomban, kutatási és fejlesztési jelentésekben és egyéb dokumentumokban.

A programban részt vevő mérnökhallgatók és ipargazdasági hallgatók látogatásokat tesznek a kisvállalatokban, és információt szolgáltatnak számukra a tudományos–műszaki–gazdasági irodalomból. A hallgatók irodalomkutatást végeznek a vállalatok időszerű problémáinak tárgykörében, és megoldásokat, ötleteket keresnek a gyártmányfejlesztéshez. Első alkalommal az irodalomkutatás ingyenes mindegyik vállalat számára, a későbbiekben szerény órabért fizetnek és megtérítik az utazási költségeket.

A program eddigi eredményei meggyőzően bizonyítják, hogy általában lehet a szakirodalomban olyan műszaki–gazdasági megoldásokat találni, amelyek nagy segítséget nyújtanak a kisvállalatoknak új gyártmányok kifejlesztésére, a folyamatos gyártmány- és gyártásfejlesztésre, a külső körülményekhez való hatékony alkalmazkodásra.

Az információs szolgáltatás sikerének egyik tényezője, hogy az Egyetem különféle tanszékeinek közreműködésével *interdiszciplináris csoportok* végzik, akik szükség esetén a szolgáltatott információk és ismeretek alkalma-

zásának *interpretálására is vállalkoznak* a helyi problémáknak megfelelően. Erre főként akkor kerül sor, ha a vállalatban nincs olyan szakember vagy tanácsadó, aki az új ismeretek helyi alkalmazását értékelni tudná. Mindez azt is bizonyítja, hogy egy nagyobb egyetemen rendelkezésre álló ismeretek jelentős mértékben kiegészítik és felerősítik a szakirodalmi közlemények hatását.

A program másik nagy előnye, amely *elősegíti új eljárások alkalmazását*, hogy az irodalomkutatásban és az információszolgáltatásban olyanok vesznek részt, akiknek gondolkodását még nem merevítették meg, nem fagyasztották be a konvenciók, a hagyományos megközelítési módok.

Ez a biztosítéka annak, hogy az információs program állandóan megújul, ugyanakkor a programban való részvétel nagyon értékes – gyakorlattal egybekötött – tanulási lehetőségeket és tapasztalatokat nyújt a hallgatóknak.

Sok vállalat tanúsította, hogy a *BETA program kedvezően befolyásolta üzletpolitikáját és műszaki fejlesztését*. Két hallgató, aki másfél évig vett részt a programban, a mérnöki képzés megszerzése után saját vállalatot hozott létre, amely országosan és nemzetközileg is ismertté vált, s a világ minden tájáról vannak megrendelői. A program tehát jó háttérrel ad ipari vállalkozók neveléséhez is. Lehetséges, hogy hosszabb távon a BETA programnak ez lesz a leglényegesebb funkciója.

A program keretében 1971-ben megkezdtek irodalomkutatások szolgáltatását fejlődő országok részére az *UNIDO (United Nations Industrial Development Organization = ENSZ Iparfejlesztési Szervezet)* révén. A legutóbbi időig manuálisan végezték az irodalomkutatásokat a Kansas Egyetem könyvtáraiban, továbbá Kansas City Linda Hall Tudományos Könyvtárában.

2. On-line információkeresés

Az Egyetem másik információs programja 1976-ban kezdődött az *NSF (National Science Foundation = Nemzeti Tudományos Alap)* támogatásával. A program célja, hogy a mérnökképzésben megismertesse az információhoz on-line módon való hozzáférés előnyeit, s arra ösztönözze a leendő mérnököket, hogy az információhasználatnak ezt a formáját pályafutásuk minden szakaszában vegyék igénybe.

A programot három és fél évre tervezték, három szakaszban:

1976. június – 1977. július

a) Interdiszciplináris kutató csoport kialakítása műszaki, könyvtári és pedagógus szakemberekből.

b) Oktatási módszertan és eszközök kifejlesztése és alkalmazásuk megkezdése.

c) A kiértékelésre alkalmas eszközök kifejlesztésének és kipróbálásának megindítása.

1977. augusztus – 1978. augusztus

a) Az oktatási anyagok, módszerek és értékelési eszközök tökéletesítése, az oktatás kiterjesztése.

b) Felmérések megkezdése annak megállapítására, hogy Kansas állam iparában dolgozó mérnökök (főképpen azok, akik a programban intenzíven részt vettek) hogyan hasznosítják az információkat.

1978. szeptember – 1979. július

Az információk operatív hasznosítása az Egyetem anyagi támogatásával, a program értékelése abból a szempontból, hogy milyen hatást gyakorolt azokra a hallgatókra, akik a program egész ideje alatt hozzájutottak információkhoz.

A program bizonyításra váró feltevései a következőkben foglalhatók össze:

a) Azok a hallgatók, akiket kioktatnak az on-line technika használatára, ezt következetesen használják, és igen eredményesnek tartják.

b) Azok a hallgatók, akik a foglalkozásokon részt vesznek és később is állandóan használják az on-line keresési módszert, ezt jóval eredményesebbnek tartják, mint a manuális módszereket.

c) Ha szigorú összehasonlító módszerrel értékelik az on-line és a manuális módszereket a hallgatók információs igényei kielégítésének szempontjából, az on-line keresés hatékonysága sokkal kedvezőbb.

d) Az on-line technikában kiképzett mérnökök ezt a módszert jobbnak tartják, mint a manuális, és sokkal inkább hajlamosak az on-line módszer használatára, mint azok a mérnökök, akik nem részesültek ilyen képzésben.

A három kutatási periódusnak megfelelően folynak azok a vizsgálatok, felmérések, elemzések, értékelések, amelyek a kiinduló feltevések helyességét vannak hivatva bizonyítani. A kutatási program módszertani dokumentumait ki is fogják adni. Becslés szerint a harmadik szakaszban kb. 400 mérnökhallgató kerül közvetlen érintkezésbe az információs szolgáltatásokkal. Ennek a hatását még csak sejteni lehet, de valószínűleg igen nagy lesz.

3. A Kansas Egyetem további szerepe

A két program tapasztalatai alapján az Egyetemet megbízták, hogy hozzon létre és működtessen egy kísérleti regionális információs központot kisvállalatok műszaki támogatására négy állam (Iowa, Kansas, Missouri, Nebraska) számára. Kérdőívekkel megkezdtek az igények felmérését. Ennek során kb. 400 műszaki problémára végeztek a hallgatók információkeresést, nagyrészt on-line módon használható adatbázisokból. Ez

igen jó példája a fejlesztést katalizáló tevékenységnek, amelynek hatását egyelőre még nem is lehet kellően felmérni.

/BARR, B. G.: *Information education in the engineering classroom = Library Science with a Slant to Documentation*, 15. köt. 2. sz. 1978. p. 92–98./

(Györe Pál)

Mennyire fejlődik az egyetemi hallgatók könyvtár- és szakirodalomhasználata?

A varsói Műegyetemen végzett felmérés szerint: nem nagyon

Az elmúlt évben a varsói Műegyetem Hajómérnöki Tanszékének 44 első és 46 negyedéves hallgatóját faggatták ki könyvtár- és szakirodalmi használati szokásaikat illetően.

A két évfolyamon nyert eredményekből kiderült: *a jelenlegi oktatási gyakorlat alig ösztönzi a hallgatóságot arra, hogy intenzíven – és hozzáértően – használja a könyvtárat és a szakirodalmat.*

E megállapítás dokumentált bizonyítékai a következők:

a) A Műegyetemi Könyvtár olvasótermét a megkérdezettek közül mindössze 19 első évfolyamos és 16 negyedéves hallgató használja rendszeresen.

b) A kézikönyvtár reális megítélésére csupán egyetlen első évfolyamos és 3 negyedéves hallgató volt képes.

c) A kölcsönzés java részét mindkét évfolyamon a kötelező olvasmányok teszik ki. Viszonylag nagy arányú a hobbinak számító irodalom kölcsönzése (fényképezés, művészet, építészet). Szakirányú szakirodalmat rendszeresen csupán két negyedéves hallgató kölcsönöz.

d) A folyóirat-olvasótermet két elsőéves és öt negyedéves hallgató látogatja folyamatosan, ez külföldi folyóiratok használatát is jelenti (egyik első évfolyamos kivételével).

e) A szépirodalom iránt ugyan a hallgatóság többsége érdeklődik (35 első- és 41 negyedéves), ám ezt az érdeklődést inkább csak a film és a színház irányítja, kevés a tudatos és módszeres tájékozódás. Elégtelen a hazai, különösen pedig a legújabb hazai irodalom iránti figyelem.

f) A Központi Könyvtárba a két évfolyamról 28, illetve 17 hallgató iratkozott be, és igen kevesen használják saját tanszékük könyvtárát (5 negyedéves). Elvértve található olyan hallgató, aki más könyvtár tagja. Hat első éves és 4 negyedéves hallgató egyáltalán nem iratkozott be könyvtárba.

g) A korántsem intenzív könyvtárhasználat következtében a hallgatók túlnyomó többsége bizonytalanul ítéli meg a könyvtárosok munkáját: általában elégedett vele.

h) A hallgatók igen ritkán veszik igénybe a másolat-szolgáltatást, mikrofilmet egyikük sem használt.

i) Alig akadt hallgató, aki a könyvtárról, mint tanulmányainak központi helyéről nyilatkozott volna (5 az első és 6 a negyedik évfolyamról).

/WÓJCIK, H.: *Biblioteka Politechniki Warszawskiej w opinii studentów. = Bibliotekarz*, 46. köt. 1. sz. 1979. p. 6–10./

(Futala Tibor)

KÖNYVISMERTETÉS

Információs rendszer Jamaicában

Plan for a national documentation, information and library system for Jamaica.

Kingston, 1978. [4] I, 83 p. 28 cm.

/National Council on Libraries and

Documentation Services, Jamaica./

/Office of the Prime Minister, Jamaica./

OMKDK rakt. sz.: K 3348

A párizsi UNISIST II. Konferencia alkalmából széles körű nyilvánosságra került a jamaicai *Könyvtárak, Levéltárak és Dokumentációs Szolgáltatások Országos Tanácsa* (National Council on Libraries, Archives and Documentation Services) 1977-ben készült jelentése.

A Magyarországnál alig nagyobb 2 millió lakosú Karib-tengeri ország információs rendszerének tervezete elsősorban a könyvtárüggyel foglalkozik. A kitűzött célokat az alábbi három szakaszban kívánja megvalósítani: 1977–1979, 1977–1982, 1977–1987.

A tervezet legfőbb javaslatai:

nemzeti könyvtár létrehozása (a West India Reference Library-ból);

az információs szolgáltatások fokozása a kutatómunka fejlesztése érdekében;

a munkák koordinálása, a párhuzamosságok megszüntetése;

a közművelődésnek (ezen belül az írástudatlanság megszüntetésének) támogatása könyvtári eszközökkel;